

*О.В. Міллер, А.І. Харчук, П.П. Дубинецька, канд.екон.наук
(Львівський державний університет безпеки життєдіяльності)*

ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В ГАЛУЗІ ПОЖЕЖНОЇ ТА ТЕХНОГЕННОЇ БЕЗПЕКИ У РАЗІ ЗАЛУЧЕННЯ ЗОВНІШНІХ РЕСУРСІВ – СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ЕКСПЕРТНИХ КОМПАНІЙ

Розглянуто переваги діяльності суб'єктів господарювання в галузі пожежної та техногенної безпеки у разі залучення зовнішніх ресурсів.

Діяльність суб'єктів господарювання в галузі пожежної та техногенної безпеки при залученні зовнішніх ресурсів передбачає створення умов, за яких суб'єкт господарювання, розуміючи відповідальність за безпеку свого підприємства і його працівників, буде зацікавлений у здійсненні можливих ступенів пожежних та техногенних ризиків експертною організацією, яка спеціалізується у цій сфері. В той же час експертні організації в сфері пожежної та техногенної безпеки повинні бути скеровані на те, щоб забезпечити регулювання питань пожежної та техногенної безпеки на основі ризикоорієнтованого підходу і європейських стандартів щодо оцінювання і аналізу ризиків пожежної та техногенної безпеки суб'єктів господарювання.

Ключові слова: спеціалізовані експертні компанії, пожежна та техногенна безпека, суб'єкт господарювання, органи державної влади.

O. V. Miller, A. I. Kharchuk, P. P. Dubynetska

ACTIVITY OF BUSINESS ENTITIES IN THE FIELD OF FIRE AND TECHNOLOGICAL SAFETY BY OUTSOURCING – COMPANY SPECIALIZED EXPERTISE

The advantages of business entities in the field of fire and technological safety by outsourcing have been considered.

Activity of business entities in the field of fire and technological safety by outsourcing involves the creation of conditions in which the entity responsible for the security own company and its employees and will be interested in the implementation of possible degrees of fire and industrial risk expert organization, which specializes in this area. While expert organizations in the field of fire and technological safety should be directed to how to ensure the regulation of fire and technological safety based on a risk-based approach and European standards for evaluating and analyzing the risks of fire and technological safety entities.

Key words: company specialized expertise, fire and technological safety, business entities, public authorities.

Постановка проблеми. Сучасні проблеми людства, аварії на АЕС, техногенні аварії на шахтах, зношеність основних виробничих фондів на багатьох об'єктах господарювання, більшість з яких працює на критичній межі технологічної небезпеки, щоденні людські втрати на автошляхах створюють для України високий рівень ризику соціальної, техногенної та пожежної небезпеки. Допущення Україною, протягом 30 років, неприпустимого рівня ризику на виробництві вказує на те, що питання забезпечення техногенної та пожежної безпеки вирішується незадовільно.

Відсутність налагодженого організаційно-економічного механізму впливу держави на забезпечення безпеки життєдіяльності підтверджується щорічними втратами від стихійних лих, промислових аварій, екологічних катастроф. Особливою проблемою залишається ситуація із забезпечення пожежної безпеки у сільській місцевості, де виникає більше третини загальної кількості пожеж, а їх гасіння ускладнюється значною віддаленістю підрозділів, що забезпечують державну пожежну охорону та низьким рівнем технічної оснащеності проти-пожежних формувань сільськогосподарських об'єктів.

Внаслідок відсутності фінансування заходів, спрямованих на підвищення рівня протипожежного захисту об'єктів та населених пунктів, пожежно-рятувальні підрозділи недоукомплектовані спеціальними пожежними автомобілями, а понад 60 відсотків наявної пожежної техніки вичерпали свій ресурс і за термінами використання підлягають списанню.

Стовідсоткову безпеку в технічній та виробничій сферах реально забезпечити дуже важко через такі причини, як:

- відсутність комплексного підходу до здійснення запобіжних заходів, невідповідність показників, передбачених державними програмами;
- невідповідність методів та форм проведення робіт з інженерного захисту територій від надзвичайних ситуацій сучасним вимогам;
- зупинення виробництва та контролю на окремих об'єктах підвищеної небезпеки;
- обмежене фінансування запобіжних засобів та робіт із захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій або його відсутність та, як наслідок, невиконання відповідних програм у повному обсязі;
- недотримання встановлених норм і правил безпечного функціонування потенційно небезпечних об'єктів та повного циклу технологій виробництва;
- недосконалість та застарілість законодавчого і нормативно-правового забезпечення у сфері пожежної безпеки, що призвело до розбалансування системи управління станом пожежної безпеки;
- недостатнє фінансування заходів, спрямованих на підвищення рівня протипожежного захисту об'єктів та населених пунктів;
- недосконалість системи управління процесами цивільного захисту;
- неузгодженість актів законодавства у сфері цивільного захисту [2].

Внаслідок цих проблем державного регулювання сфери пожежної та техногенної безпеки виникає основна мета – забезпечити безпеку та захист населення, підприємств, територій, матеріальних і культурних цінностей та довкілля від негативних наслідків, через альтернативну спеціальну систему засобів регулювання безпеки, наприклад систему спеціалізованих експертних компаній у сфері пожежної та техногенної безпеки, а визначить пріоритети розвитку безпеки та зосередить зусилля, у тому числі фінансові та матеріальні можливості для їх реалізації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми та зиски від використання діяльності спеціалізованих експертних компаній в сфері пожежної та техногенної безпеки розглядаються в працях таких вітчизняних вчених, як: Доманський В. А., Труш О. О., Удод М. В., Удилов В. П та інших. Цій проблематиці також присвячені дослідження зарубіжних дослідників, таких як Баден-Фуллер С., Брюс Д. Дж., Вількокс Л. П., Кетлер К., Таргет Д., Хант В., Хейвуд Дж. Б., Хендрі Дж. та інших, які розробили понятійно-категоріальний апарат та механізм його реалізації. Основний акцент науковці роблять на теоретичні аспекти та особливості впровадження спеціалізованих експертних компаній в окремих бізнес-процесах, але питання комплексного дослідження діяльності системи спеціалізованих експертних компаній у сфері пожежної та техногенної безпеки, як альтернативи регулювання органами державної влади, висвітлено недостатньо та потребує уваги.

Невирішена раніше частина загальної проблеми. Проведений авторським колективом аналіз наукових літературних джерел свідчить про те, що на сучасному етапі розвитку теорії і практики діяльність системи спеціалізованих експертних компаній в галузі пожежної та техногенної безпеки досліджена ще недостатньо та потребує подальшого дослідження. Тому, з'ясування науково-теоретичних підходів взаємодії діяльності спеціалізованих експертних компаній і заходів пожежного та техногенного захисту, потребує комплексного вирішення зазначених завдань.

Постановка завдання. Впровадження сучасної системи діяльності спеціалізованих експертних компаній у сфері пожежної та техногенної безпеки, як альтернативи регулювання наглядовими органами державної влади, передбачає створення умов, за яких власник, розуміючи відповідальність за безпеку свого підприємства і його працівників, сам буде зацікавлений у купівлі таких послуг в приватній організації, яка спеціалізується в наданні таких послуг.

Виклад основного матеріалу. Для підвищення власної конкурентоспроможності, підприємства все частіше передають другорядні задачі організаціям до послуг зовнішніх підрядників спеціалізованих агентств, в розпорядженні яких є висококваліфіковані кадри.

Що стосується діяльності системи підрядних організацій в сфері пожежної та техногенної безпеки, то в цьому контексті – це передача функцій для забезпечення пожежної безпеки професійній експертній організації.

Діяльність спеціалізованих експертних компаній у сфері техногенної та пожежної безпеки полягає у виконанні ними контролю у цій сфері щодо:

- виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства суб'єктами господарювання, аварійно-рятувальними службами;

- додержання і виконання заходів пожежної та техногенної безпеки, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій;

- додержання та виконання вимог пожежної та техногенної безпеки, передбачених стандартами, нормами і правилами, під час проектування, будівництва, реконструкції, розширення і технічного переоснащення та капітального ремонту підприємств, будинків, споруд та інших підконтрольних об'єктів;

- виконання інженерно-технічних заходів цивільного захисту під час проектування, будівництва, реконструкції, капітального ремонту, технічного переоснащення та експлуатації приміщень, будівель, споруд, розміщення інших господарських об'єктів, інженерних і транспортних комунікацій;

- створення, збереження і цільового використання матеріальних ресурсів, призначених для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, відповідності їх затвердженим номенклатурам та обсягам;

- стану планування та готовності до здійснення заходів з організованої евакуації населення у разі виникнення надзвичайних ситуацій;

- організації навчання і перевірки знань суб'єктів господарювання незалежно від форми власності з питань техногенної та пожежної безпеки;

- організації та здійснення перевірок, пов'язаних з пожежами та порушеннями правил пожежної безпеки, обліку та дослідження пожеж;

- інша діяльність, яка зазначена в статуті та договорах спеціалізованих експертних компаній укладеними з замовниками.

Необхідність розвитку і розширення суб'єктами господарювання підрядної практики у сфері пожежної та техногенної безпеки зумовлена раціональним підходом щодо потреби в підвищенні рівня пожежно-техногенної безпеки. При наданні послуг спеціалізованою експертною компанією в сфері пожежної та техногенної безпеки, її експерти повинні виконувати такі заходи [6]:

- проведення кваліфікованих консультацій з питань пожежної безпеки;

- організація постійного і регулярного контролю за протипожежним станом підприємства з наданням відповідних актів реального стану пожежної та техногенної безпеки;

- організація навчання працівників, відповідальних за протипожежну безпеку окремих структурних підрозділів підприємства;
- розробка документів щодо забезпечення пожежної безпеки (накази, інструкції, журнали тощо);
- за необхідності - проведення вступного та додаткових інструктажів з пожежної безпеки для працівників підприємства без додаткових витрат;
- організація з розробки або корегування планів евакуації працівників на випадок виникнення пожежі. Проведення практичного відпрацювання евакуації людей та майна на випадок виникнення пожежі;
- оптимізація витрат на обслуговування систем протипожежного захисту;
- проведення пожежно-технічного аудиту об'єкта і визначення його відповідності діючим нормам в галузі забезпечення пожежної безпеки;
- представлення інтересів організації чи фізичної особи під час перевірки органами державного контролю у сфері пожежної та техногенної безпеки;
- опрацювання всіх юридичних документів за результатами перевірок державними органами нагляду у сфері пожежної та техногенної безпеки;
- підготовка та погодження з органами державного контролю у сфері пожежної та техногенної безпеки плану заходів з усунення недоліків протипожежного захисту об'єкта;
- проведення огляду засобів пожежогасіння, організація їх технічного обслуговування та підготовка експлуатаційних документів.

Узагальнивши вищенаведене, авторським колективом окреслено основні напрямки діяльності спеціалізованих експертних компаній у сфері пожежної та техногенної безпеки:

1. Документація: перевірка організаційно-розпорядчої документації з пожежної та техногенної безпеки; створення та оновлення повного пакета обов'язкових документів.

2. Навчання: проведення інструктажів, тренувань персоналу з відпрацювання плану евакуації у випадку пожежі, надзвичайної ситуації; навчання персоналу підприємства вимогам пожежної безпеки; консультування та навчання керівників, відповідальних за пожежну та техногенну безпеку об'єкта.

3. Робота з наглядовими органами: захист прав замовника під час планових та позапланових заходів; розгляд приписів, розпоряджень, виданих органом державного нагляду (контролю) у сфері пожежної, техногенної безпеки, цивільного захисту, мотивоване консультування щодо правомірності застосування певної норми законодавства до суб'єкта господарської діяльності.

4. Контрольні заходи: контроль якості технічного обслуговування систем протипожежного та техногенного захисту; супровід та надання допомоги під час проведення планових та позапланових перевірок суб'єктів господарювання щодо дотримання вимог пожежної та техногенної безпеки; експертиза проектно – технічних рішень; управління усім комплексом протипожежних та техногенних заходів підприємства [5].

Виходячи з вищенаведених заходів та напрямів роботи, які повинна здійснювати незалежна приватна організація у цій сфері, можемо констатувати, що діяльність спеціалізованих експертних компаній у сфері пожежної та техногенної безпеки – це стратегія, яка спрямована на підвищення прибутковості та конкурентоспроможності підприємства в довготривалій перспективі.

Що стосується переваг діяльності **спеціалізованих експертних компаній** у сфері пожежної та техногенної безпеки, то відзначають такі [4]:

- оптимізація бюджету суб'єкта господарювання за напрямом: пожежна і техногенна безпека (співробітництво із зовнішнім виконавцем є більш дешевою альтернативою власним службам та підрозділам);

- підвищення якості та скорочення строків виконання робіт, спрямованих на підтримку пожежної та техногенної безпеки компанії (завдяки кваліфікованим ресурсам, якими володіє підрядна організація);

– можливість розділити відповідальність за стан пожежної безпеки, життя та здоров'я людей, а також матеріальних цінностей підприємства із спеціалізованою експертною компанією;
– можливість сконцентруватись на основному напрямку діяльності суб'єкта господарювання, підвищуючи, таким чином, його ефективність.

Отже, удосконалення державно-управлінських функцій під час реалізації завдань у сфері пожежної та техногенної безпеки можливе завдяки застосуванню діяльності спеціалізованих експертних компаній сфері пожежної та техногенної безпеки. Ці завдання полягають у поетапному, економічно обґрунтованому делегуванні частини повноважень пожежної та техногенної безпеки зовнішньому виконавцю, який є експертом в цій сфері, адже має персонал відповідної кваліфікації, досвід та практику ведення відповідних функцій з числа багатьох підприємств різних галузей; це дає змогу системно й оперативно вирішити серйозні питання на високопрофесійному рівні. При цьому делегування повноважень базується на вільному волевиявленні суб'єкта господарювання, супроводжується укладенням адміністративного договору та передачею фінансових і матеріальних ресурсів для забезпечення належної реалізації делегованих повноважень, а делегований суб'єкт несе юридичну відповідальність за належне виконання таких повноважень.

Висновки. Держава не вимагає від підприємців обов'язкової оцінки ризиків на своїх об'єктах за європейськими правилами із залученням відповідних експертів, не кажучи про добровільну внутрішню самооцінку безпеки – процедуру, що вже давно запроваджена в ЄС. На основі результатів розробляють плани виконання заходів з безпеки.

Потрібно створити таке законодавче поле, щоб власник усіма своїми активами відповідав за безпеку свого об'єкта й працівників, тоді не держава, а саме він визначатиме рівень власної безпеки підприємства. Таким чином, використання суб'єктом господарювання зовнішніх ресурсів спеціалізованих компаній в галузі пожежної та техногенної безпеки знаходиться на стартовому рівні в Україні, що дає змогу їй використовувати їх як ресурс для покращення менеджменту більшості об'єктів, установ, організацій, які ще не мають подібного досвіду. Діяльність спеціалізованих експертних компаній у сфері пожежної та техногенної безпеки має передбачати створення таких умов, при яких власник, розуміючи відповідальність за безпеку свого підприємства і його працівників, буде зацікавлений у виявленні та визначенні фаховою організацією можливих ступенів ризиків, що можуть виникнути на його підприємстві.

Отже, вибудовуючи взаємини із спеціалізованими експертними компаніями в галузі пожежної та техногенної безпеки, суб'єкти господарювання, які потребують виявлення пожежних та техногенних ризиків, намагаються досягти мети, пов'язаної з потребою кращого захисту діяльності підприємства та їх працівників шляхом запровадження ефективних заходів протипожежного захисту, знижуючи рівень виникнення аварії чи пожежі, зменшення впливу їх небезпечних факторів на навколишнє природне середовище.

Список літератури:

1. Закон України «Про пожежну безпеку» від 17.12.1993р. №3745-ХІІ
2. Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 05.04.2007 р. №877-V.
3. Цивільний кодекс України <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15/page14>
4. Актуальні проблеми техногенної та природної безпеки. Шляхи та способи їх розв'язання. Режим доступу: – http://www.dsns.gov.ua/files/prognoz/report/2011/8_2011.pdf
5. Кріса І.Я., Міллер О.В., Харчук А.І., Шелюх Ю.Є. Аудит з пожежної безпеки як альтернативна оцінка пожежного ризику об'єкта господарювання / І. Я. Кріса, О. В. Міллер, А. І. Харчук, Ю.Є.Шелюх // Збірник наукових праць «Пожежна безпека» №19 Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, 2011., – С. 61–64»
6. Харчук А.І., Мартин О.М., Міллер О. В. Аналіз пожежних ризиків для висотних та багатоповерхових житлових будинків міста / А.І.Харчук, О.М.Мартин, О.В.Міллер // Збірник наукових праць «Пожежна безпека» №27 Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, 2015., – С. 57–63»

7. Харченко І.О. Аспекти застосування ризик-орієнтованого підходу до оцінювання виникнення пожежі / І.О.Харченко, В.В.Бегун, О.О.Денисова // Науковий вісник УкрН-ДІПБ. – К., 2005, № 1 (11)., – С. 43–51»

References:

1. Law of Ukraine «About fire safety» from 17.12.1993r. №3745-XII
2. Law of Ukraine «On Principles of State Supervision (Control) of economic activity» from 05.04.2007. №877-V.
3. Civil Code of Ukraine <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15/page14>
4. Current problems of man-made and natural security. Ways and means to solve them. Access: – http://www.dsns.gov.ua/files/prognoz/report/2011/8_2011.pdf
5. Chrisa I., Miller O. V., Kharchuk A. I. Audit of fire safety as an alternative estimate fire risk facility management / Chrisa I., A. Miller, A. Kharchuk, Yu.Ye.Shelyuh // Proceedings of «Fire safety» №19 Lviv State University of life, 2011.
6. Kharchuk A. I., Martin A., Miller O. V. Analiz fire risks for high-rise apartment buildings and city / A.I.Harchuk, O.M.Martyn, O.V.Miller // Collection scientific papers «Fire safety» №27 Lviv State University of Life safety, 2015.
7. Kharchenko I. O. Aspects of a risk-based approach to the assessment of fire / I. O.Harchenko, V.V.Byehun, O.O.Denysova // Scientific Herald UkrN DIPB. – K., 2005, № 1 (11).

